

VERHEVEN KONINKRIJK

YAA GYASI BIJ DE BEZIGE BIJ

Weg naar huis

Yaa Gyasi

VERHEVEN KONINKRIJK

Vertaald door
Nicolette Hoekmeijer

2020

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectwerkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2020 Yaa Gyasi

Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Nicolette Hoekmeijer

Oorspronkelijke titel *Transcendent Kingdom*

Oorspronkelijke uitgever Alfred A. Knopf, New York

Omslagontwerp bij Barbara

Foto auteur Peter Hurley/The Vilcek Foundation

Vormgeving binnenwerk Aard Bakker

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 031 9680 0

NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor Tina

De wereld is beladen met Gods pracht.
Zij vlamt als van bewogen spiegels 't licht.

Gerard Manley Hopkins,
Gods pracht

Niets komt het universum binnen,
en niets verdwijnt eruit.

Sharon Olds,
The Borders

I

Altijd wanneer ik aan mijn moeder denk, zie ik een tweepersonsbed voor me waar zij in ligt, terwijl er een geoefende stilte in de kamer hangt. Maanden achtereen nestelde ze zich als een virus in dat bed, de eerste keer toen ik klein was en daarna weer toen ik in mijn promotietraject zat. Die eerste keer werd ik naar Ghana gestuurd om er te blijven totdat ze weer beter zou zijn. Toen ik daar een keer met mijn tante over de Kejetia-markt liep, pakte ze ineens mijn arm en wees. ‘Kijk, die man is gek,’ zei ze in het Twi. ‘Zie je dat? Die man is gek.’

Ik schaamde me dood. Mijn tante praatte heel hard en de man, lang en met dreadlocks die waren vastgekoekt door het stof, was binnen gehoorsafstand. ‘Ja, ik zie het. Ik zie het,’ siste ik zachtjes. De man liep ons voorbij, in zichzelf mompelend, met gebaren die alleen hij begreep. Mijn tante knikte, tevreden, en we liepen verder langs de drommen mensen op de markt, die agorafobie in de hand werkte, totdat we bij het

kraampje waren gekomen waar we de rest van de ochtend zouden proberen imitatiehandtassen te slijten. In de drie maanden dat ik daar was, verkochten we maar vier tassen.

Zelfs nu nog begrijp ik niet goed waarom mijn tante me op die man attendeerde. Misschien dacht ze dat er in Amerika geen gekken waren, dat ik er nog nooit eentje had gezien. Of misschien moest ze denken aan mijn moeder, aan de ware reden dat ik die zomer vastzat in Ghana, zwetend achter een marktkraampje met een tante die ik nauwelijks kende terwijl mijn moeder thuis in Alabama aan het herstellen was. Ik was elf en ik begreep dat mijn moeder niet ziek was, in ieder geval niet op de manier die ik kende. Ik snapte niet waar mijn moeder van moest herstellen. Ik snapte het niet, maar toch ook weer wel. En dat ik me geneerde voor het opzichtige gebaar van mijn tante had net zozeer te maken met dat inzicht als met de gekke man die we hadden zien lopen. Wat mijn tante zei, was: 'Kijk. Zo ziet gekte eruit.' Maar wat ik hoorde was de naam van mijn moeder. Wat ik zag was het gezicht van mijn moeder, roerloos als het water in een meertje, wat ik zag was de hand van de voorganger die licht op haar voorhoofd rustte terwijl zijn gebed als een zacht geprevel door de kamer gonsde. Ik betwijfel of ik weet hoe gekte eruitziet, maar zodra ik het woord hoor zie ik, tot aan de dag van vandaag, een split screen voor me, aan de ene kant de man met de dreadlocks in Kejetia, aan de andere kant mijn moeder in bed. Ik bedenk dat helemaal niemand reageerde op die man op de markt, niet angstig of vol afschuw, helemaal niets, behalve mijn tante die wilde dat ik naar hem keek. Naar mijn idee was hij volkomen vredig, al was hij nog zo driftig aan het gebaren, al liep hij nog zo te mompelen.

Maar mijn moeder, oneindig roerloos, in haar bed, raasde vanbinnen.

2

De tweede keer dat het gebeurde, werd ik gebeld terwijl ik aan het werk was in mijn lab aan Stanford. Ik had twee van mijn muizen moeten scheiden omdat ze elkaar aan stukken scheurden in hun piepkleine behuizing. Ik had een stukje muis gevonden in een hoekje van de bak, maar het was me eerst niet duidelijk van welk van beide muizen dat afkomstig was. Ze waren allebei bebloed en door het dolle heen, schoten weg als ik ze wilde pakken, al konden ze nergens naartoe.

‘Weet je, Gifty, ik heb haar al bijna een maand niet meer in de kerk gezien. Ik heb haar gebeld maar ze neemt niet op. Ik ga weleens bij haar langs om te zorgen dat ze eten en zo in huis heeft, maar ik denk... ik ben bang dat het weer mis is.’

Ik zweeg. De muizen waren weer wat tot bedaren gekomen, maar ik was nog steeds van slag door de aanblik en ik maakte me zorgen over mijn onderzoek. Over alles.

‘Gifty?’ zei pastor John.

‘Misschien moest ik haar maar in huis nemen.’

Ik heb geen idee hoe de voorganger mijn moeder het vliegtuig in had weten te krijgen. Toen ik haar ophaalde, op het vliegveld van San Francisco, leek ze volkomen leeg, haar lichaam krachteloos. Ik stelde me voor dat pastor John haar had opgevouwen, zoals je een overall opvouwt, dat hij haar armen voor haar borst had gekruist, haar benen had opgetrokken en haar vervolgens netjes in een koffer had gedaan met een HANDLE WITH CARE-sticker, waarna hij haar had overhandigd aan de stewardess.

Ik omhelsde haar stijfjes en ze kromp ineen zodra ik haar aanraakte. Ik haalde diep adem. ‘Heb je ook nog ruimbagage?’ vroeg ik.

‘*Daabi,*’ zei ze.

‘Oké, geen bagage. Mooi, dan gaan we meteen naar de auto.’ Mijn eigen overdreven opgewektheid irriteerde me zo dat ik op mijn tong beet om me te verbijten. Ik proefde wat bloed en zoog het weg.

Ze liep achter me aan naar mijn Prius. In betere omstandigheden zou ze de draak hebben gestoken met mijn auto, die haar vreemd moest voorkomen na jaren tussen de pick-ups en de SUV’s in Alabama. ‘Gifty, mijn bloedend hart,’ noemde ze me soms. Ik weet niet hoe ze aan die uitdrukking kwam, maar ik vermoedde dat het een laatdunkende uitdrukking was van pastor John of een van de vele tv-predikanten naar wie ze graag mocht kijken tijdens het koken, een uitdrukking die was bedoeld voor mensen zoals ik, mensen die Alabama achter zich hadden gelaten en zich tussen de zondaars van deze wereld hadden gevestigd, vermoedelijk omdat we door het overdadige bloeden van ons hart te zeer waren verzwakt om ons te kunnen handhaven tussen de onverschrokkenen, de uitverkorenen in

de Biblebelt. Ze was dol op Billy Graham, die dingen zei als: ‘Een ware christen is diegene die zijn lievelingspapegaai kan weggeven aan de plaatselijke roddeltante.’

Wat erg, dacht ik als kind, om je papegaai weg te geven.

Het grappige is dat mijn moeder de zinnnetjes die ze overnam, nooit helemaal goed onthield. Ik was *haar* bloedend hart in plaats van *een* bloedend hart. Bij haar was het *enig* zonde in plaats van *eeuwig* zonde. Ze had een licht zuidelijke tongval die haar Ghanese accent kleurde. Het deed me denken aan mijn vriendin Anne, die donkerblond haar had, behalve op sommige dagen, wanneer het zonlicht op een bepaalde manier viel en het ineens rood leek.

In de auto keek mijn moeder door het raampje naar buiten, stil als een kerkmuis. Ik probeerde het landschap te zien zoals het vermoedelijk op haar zou overkomen. Toen ik voor het eerst in Californië kwam, had ik alles even mooi gevonden. Zelfs het gras, vergeeld, verdord door de zon en de schijnbaar onophoudelijke droogte, was me buitenaards voorgekomen. *Dit moet Mars zijn*, had ik gedacht, want dit kan toch onmogelijk ook Amerika zijn? Ik zag de vaalgroene weiden van mijn jeugd voor me, de kleine heuvels die we bergen noemden. Ik was overweldigd door de uitgestrektheid van dit westerse landschap. Ik was naar Californië gekomen omdat ik ergens wilde verdwalen, iets wilde vinden. Op school had ik *Walden* gelezen omdat een jongen die ik mooi vond het boek mooi vond. Ik begreep niets maar onderstreepte alles, zoals dit: ‘*Pas wanneer we verloren zijn, met andere woorden, pas wanneer we de wereld verloren hebben, beginnen we onszelf te vinden en te beseffen hoe eindeloos verstrekkend alles is waarmee we te maken hebben.*’

Ik kon niet zien of mijn moeder ook was geraakt door het landschap. Het verkeer kroop vooruit en mijn blik kruiste die

van de man in de auto naast ons. Hij wendde snel zijn blik af, keek toen weer naar mij, keek weer weg. Ik had zin om hem op zijn zenuwen te werken, of misschien alleen om mijn eigen zenuwen op hem af te reageren, dus ik bleef hem strak aankijken. De manier waarop hij het stuur omklemde maakte me duidelijk dat hij zijn best deed om niet meer naar mij te kijken. Zijn knokkels waren wit, geaderd, roodomrand. Hij gaf het op, wierp me een geërgerde blik toe, mimede: ‘Wat nou?’ Ik heb altijd het idee dat mensen die over een brug rijden naar hun persoonlijke afgrond worden gedreven. In elke auto een snapshot van een kantelpunt, de bestuurder die naar het water kijkt en denkt: *Zal ik? Is er nog een andere uitweg?* We schoten weer een stukje naar voren. In de scrum van auto’s was de man bijna dichtbij genoeg om aan te raken. Wat zou hij doen als hij mij kon aanraken? Als hij al die woede niet hoefde in te tomen in zijn Honda Accord, waar zou die dan naartoe gaan?

‘Heb je honger?’ vroeg ik mijn moeder toen ik eindelijk mijn blik afwendde.

Ze haalde haar schouders op, bleef naar buiten kijken. De vorige keer dat dit was gebeurd was ze in twee maanden tijd dertig kilo afgevallen. Toen ik na die zomer terugkwam uit Ghana herkende ik haar nauwelijks, de vrouw die altijd aanstoot had genomen aan magere mensen, alsof een zekere luiheid of karakterzwakte hen ervan weerhield te genieten van het goede des levens. En vervolgens had ze zich bij hen aangesloten. Haar wangen vielen in, haar buik werd platter. Ze werd uitgehold, verdween.

Ik was vastbesloten dat niet nog eens te laten gebeuren. Ik had online een Ghanees kookboek besteld, ter compensatie van alle jaren dat ik de keuken van mijn moeder had gemeden. In de dagen voorafgaand aan mijn moeders komst had ik een

paar gerechten uitgeprobeerd, in de hoop ze onder de knie te krijgen voordat ik haar zou zien. Ik had een frituurpan gekocht, al bood mijn beurs weinig ruimte voor uitspattingen als puff-puff of bakbanaan. Mijn moeder was dol op alles wat gefrituurd was. Haar moeder had gefrituurde snacks verkocht, van een kar langs de weg naar Kumasi. Mijn grootmoeder was een Fante uit Abandze, een kustplaats, en ze stond erom bekend een hartgrondige hekel te hebben aan Asantes, zozeer zelfs dat ze weigerde Twi te praten, zelfs toen ze al twintig jaar in de Asante-hoofdstad woonde. Wie haar eten kocht, moest naar haar taal luisteren.

‘We zijn er,’ zei ik, en ik liep snel om de auto heen om mijn moeder te helpen uitstappen. Ze liep een paar passen voor me uit, al was ze nooit eerder in dit appartement geweest. Ze was maar een paar keer bij me op bezoek geweest in Californië.

‘Sorry voor de rommel,’ zei ik, al was er geen rommel. In ieder geval niet in mijn ogen, maar mijn ogen waren niet die van haar. Elke keer dat ze in de loop der jaren bij me op bezoek was gekomen, had ze een vinger langs voorwerpen gehaald waarvan het nog nooit bij me was opgekomen ze schoon te maken, zoals de achterkant van de zonwering of de scharnieren van de deuren, waarna ze mij met een verwijtende blik haar stoffige, zwarte vinger had voorgehouden, waarop ik slechts mijn schouders kon ophalen.

‘Reinheid van de ziel begint met reinheid van het huis,’ zei ze dan.

‘Reinheid van de ziel begint met reinheid *van het lichaam*,’ corrigeerde ik, waarop ze me een vuile blik toewierp. Wat was het verschil?

Ik wees haar de slaapkamer en ze kroop stilletjes in bed, zakte weg in de slaap.

3

Zodra ik een zacht gesnurk hoorde, glipte ik het appartement uit om even bij mijn muizen te gaan kijken. Hoewel ik ze uit elkaar had gehaald, zat de muis met de grootste wonden ineengekrompen van de pijn in een hoekje van de bak. Toen ik hem zag, was ik bang dat hij het niet lang meer zou maken. Het vervulde me van een onverklaarbaar verdriet en toen Han, mijn labcollega, me twintig minuten later huilend in een hoekje van de ruimte aantrof, wist ik dat ik nooit zou durven toegeven dat mijn tranen waren veroorzaakt door de gedachte aan de dood van een muis.

‘Mislukte date,’ zei ik tegen Han. Er gleed iets van afgrijzen over zijn gezicht terwijl hij met veel moeite een paar woorden van troost wist uit te brengen, en ik kon bijna zijn gedachten lezen: *‘Ik heb gekozen voor een exacte studie om verschoond te blijven van emotionele vrouwen.’* Mijn huilen ging over in lachen, luid en rochelend, en het afgrijzen in zijn blik werd alleen maar

intenser, tot zijn oren rood kleurden als een stoplicht. Ik hield op met lachen, stoof het lab uit, naar de wc, waar ik mezelf aandachtig bekeek in de spiegel. Mijn ogen waren rood en opgezet, mijn neus leek beurs, de huid rond de neusvleugels was droog en schraal van alle zakdoekjes.

‘Hou jezelf in de hand,’ zei ik tegen de vrouw in de spiegel, maar het klonk als een cliché, alsof ik een scène uit een film naspeelde, en langzaam be kroop me het gevoel dat er helemaal geen zelf wás om in de hand te houden, of beter gezegd, dat ik uit duizenden zelve n bestond, te veel om bij elkaar te houden. Mijn ene zelf stond in de wc en speelde een rol. Een ander zelf stond in het lab en keek strak naar mijn gewonde muis, een dier dat me koud liet, maar waarvan de pijn me op de een of andere manier klein had weten te krijgen. Of me had uitvergroot. Een ander zelf was nog met haar gedachten bij mijn moeder.

Het muizengevecht had iets bij me losgemaakt, iets waardoor ik vaker bij mijn muizen ging kijken dan nodig was, in een poging dat gevoel te snel af te zijn. Toen ik op het lab kwam, de dag van mijn moeders komst, was Han er al, bezig zijn muizen te opereren. Zoals meestal wanneer Han als eerste in het lab was, stond de thermostaat laag. Ik rilde en hij keek op van zijn werk.

‘Hé,’ zei hij.

‘Hé?’

Hoewel we deze ruimte al maanden deelden, zeiden we zelden meer tegen elkaar dan dat, behalve op die ene dag dat hij me huilend had aangetroffen. Sindsdien glimlachte Han vaker naar me, maar zodra ik iets dieper probeerde te gaan dan die aanvankelijke begroeting kreeg hij weer roodgloeiende oren.

Ik keek even bij mijn muizen en mijn experimenten. Geen gevechten, geen verrassingen.

Ik reed terug naar mijn appartement. In de slaapkamer lag mijn moeder nog altijd onder een berg dekens. Er ontsnapte een spinnend geluid aan haar lippen. Ik had zo lang alleen gewoond dat zelfs dat zachte geluid, nauwelijks meer dan een zoem, me op de zenuwen werkte. Ik was vergeten hoe het was om met mijn moeder onder één dak te wonen, voor haar te zorgen. Lange tijd, eigenlijk het grootste deel van mijn leven, hadden wij twee alleen elkaar gehad, maar dit samenzijn was geforceerd. Dat wist zij en dat wist ik, en allebei probeerden we de waarheid weg te stoppen – eerst waren we met zijn vieren geweest, toen met zijn drieën, toen met zijn tweeën. Als mijn moeder overlijdt, al dan niet uit eigen verkiezing, is er nog maar een over.

4

Lieve God,

Ik heb me afgevraagd waar u bent. Ik weet natuurlijk wel dat u hier bent, bij mij, maar waar dan precies? In de ruimte?

Lieve God,

De zwarte mamba maakt meestal heel veel geluid, maar als ze boos is beweegt ze heel traag en stilletjes en duikt dan ineens op uit het niets. Buzz zegt dat het komt omdat ze een Afrikaanse krijger is en dus moet sluipen.

Buzz is heel grappig als hij haar nadoet. Dan kruipt hij over de vloer en maakt zich ineens heel groot, pakt iets van de grond en zegt: 'Wat zie ik hier?' Hij doet de Chin Chin-man niet meer na.

Lieve God,

Als u in de ruimte bent, hoe kunt u mij dan zien en hoe zie ik er dan uit? En hoe ziet u eruit, of ziet u er helemaal niet uit?

Buzz zegt dat hij nooit astronaut zou willen worden en ik ook niet, denk ik, maar ik zou wel naar de ruimte willen als u daar zou zijn.

5

Toen we met z'n vieren waren, was ik te jong om dat op waarde te schatten. Mijn moeder vertelde altijd verhalen over mijn vader. Met zijn een meter drieënnegentig was hij de langste man die ze ooit had gezien; ze dacht zelfs dat hij weleens de langste man van heel Kumasi kon zijn. Hij hing vaak rond in de buurt van het kraampje van haar moeder en dan maakte hij grapjes met mijn oma over haar weerspannige Fante, probeerde haar zakjes *achomo* af te troggelen, wat hij chin chin noemde, net als de Nigerianen in de stad. Mijn moeder was dertig toen ze elkaar leerden kennen, eenendertig toen ze trouwden. Naar Ghanese maatstaven was ze al een oude vrijster, maar ze zei dat God haar had gezegd te wachten, en toen ze mijn vader ontmoette wist ze waaróp.

Ze noemde hem de Chin Chin-man, zoals haar moeder hem had genoemd. En wanneer ik als klein meisje verhalen over hem wilde horen, tikte ik net zo lang tegen mijn kin totdat

mijn moeder me mijn zin gaf. ‘Over Chin Chin vertellen,’ zei ik dan. Ik dacht vrijwel nooit aan hem als mijn vader.

De Chin Chin-man was zes jaar ouder dan zij. Zijn moeder had hem altijd in de watten gelegd en hij had dan ook helemaal geen behoefte gehad om te trouwen. Hij was katholiek opgevoed, maar toen mijn moeder hem eenmaal aan de haak had geslagen, zeulde ze hem mee naar de Christus van haar pinksterkerk. Dezelfde kerk waar ze zouden trouwen, in de verzen-gende hitte, met zoveel gasten dat ze na tweehonderd waren opgehouden met tellen.

Ze baden om een kind, maar maand na maand, jaar na jaar, bleef een zwangerschap uit. Voor het eerst van haar leven trok mijn moeder God in twijfel. *‘Zal ik wellust hebben, nadat ik ver-vallen ben, terwijl mijn heer oud is?’*

‘Je kunt een kind krijgen met een ander,’ opperde ze, om zelf maar iets te doen waar God zweeg, maar de Chin Chin-man lachte haar voorstel weg. Mijn moeder ging drie dagen vasten en bidden in de woonkamer van het huis van mijn oma. Ze moet er hebben uitgezien als een griezelige heks, hebben gestonken als een zwerfhond, maar toen ze uit haar bidruimte kwam, zei ze tegen mijn vader: ‘Nu.’ En hij kwam tot haar en ze hadden gemeenschap. Op de dag af negen maanden later werd mijn broer Nana geboren, mijn moeders Isaak.

‘Je had de Chin Chin-man naar Nana moeten zien lachen,’ zei mijn moeder altijd. Hij lachte met zijn hele gezicht. Zijn ogen straalden, zijn lippen spreidden zich haast tot aan zijn oren, die oren zelf gingen de hoogte in. Nana’s gezicht weer-spiegelde de emotie, lachte mee. Mijn vaders hart was een gloeilamp die mettertijd doffer werd. Nana was puur licht.

Met zeven maanden kon Nana lopen. Zo wisten ze dat hij lang zou worden. Hij was de lieveling van hun dorp. Alle bu-

ren wilden dat hij op hun feestjes kwam. ‘Nemen jullie Nana mee?’ vroegen ze dan, omdat ze hun huis wilden vullen met zijn lach, zijn gewagel op de kromme beentjes.

Alle straatventers gaven Nana iets. Een zakje koko, een maiskolf, een trommeltje. ‘Wat kan hij nog meer wensen?’ vroeg mijn moeder zich af. De rest van de wereld, misschien? Ze wist dat de Chin Chin-man het met haar eens zou zijn. Voor Nana, geliefd en liefdevol, was alleen het beste goed genoeg. Maar wat was dan het beste wat de wereld te bieden had? Voor de Chin Chin-man was het de achomo van mijn oma, de bedrijvigheid van Kejetia, de rode aarde, de fufu van zijn moeder die precies fijn genoeg was gestampt. Het was Kumasi, Ghana. Voor mijn moeder lag dat allemaal minder duidelijk. Ze had een nicht in Amerika die met enige regelmaat geld en kleren naar de familie stuurde, en dat moest haast wel betekenen dat er aan de andere kant van de oceaan geld en kleren in overvloed waren. Na Nana’s geboorte was Ghana haar gaan beklemmen. Mijn moeder wilde ruimte waarin hij kon groeien.

Ze maakten er constant ruzie over, maar door zijn zorgeloze natuur liet de Chin Chin-man mijn moeder veel vrijheid, en binnen een week had ze zich ingeschreven voor de green-card-loterij. Het was een tijd waarin maar weinig Ghanezen naar Amerika emigreerden, dus wie aan de loterij meedeed, maakte een redelijke kans om te winnen. Een paar maanden later kreeg mijn moeder te horen dat zij een van de degenen was die waren geselecteerd om zich voorgoed in Amerika te mogen vestigen. Ze pakte haar weinige bezittingen, wikkelde baby Nana in een doek en verhuisde naar Alabama, een staat waar ze nog nooit van had gehoord, maar waar haar nicht binnenkort zou promoveren. De Chin Chin-man zou later komen, als ze voldoende hadden gespaard voor een tweede vliegticket en een eigen huis.

6

Mijn moeder sliep dag en nacht, dag na dag, nacht na nacht. Ze verroerde zich niet. Zodra ik ook maar even kans zag, probeerde ik haar ertoe over te halen wat te eten. Ik was zelfs zover gegaan om koko te maken, mijn lievelingseten als kind. Ik had drie verschillende winkels af moeten gaan voor de juiste gierst, de juiste maisvliezen en de juiste pinda's om erover te strooien. Ik hoopte dat de pap moeiteloos naar binnen zou glijden. Voor dat ik 's ochtends naar mijn werk ging, zette ik een kommetje naast haar bed en wanneer ik thuiskwam lag er een vlies over de bovenkant; de laag eronder was zo hard geworden dat het me grote moeite kostte het in de gootsteen te schrapen.

Mijn moeder lag altijd met haar rug naar me toe. Het was alsof ze een ingebouwde sensor had voor het moment waarop ik de kamer binnenkwam met de koko. Ik zag een videomontage voor me van ons twee, de dagen onder aan het scherm vermeld, ik telkens in andere kleren, onze handelingen steeds hetzelfde.

Na een stuk of vijf van zulke dagen trof ik mijn moeder wakker aan toen ik de kamer binnenkwam, haar gezicht naar mij gekeerd.

‘Gifty,’ zei ze, terwijl ik de kom koko neerzette. ‘Bid je nog wel?’

Het zou liever van me zijn geweest om te liegen, maar ik was niet langer lief. Nooit geweest, misschien. Ik herinnerde me vaag iets liefs uit mijn kindertijd, maar misschien verwarde ik naïviteit en een lief gebaar. Ik voelde zo weinig connectie tussen wie ik als kind was geweest en wie ik nu was, dat ik geen seconde overwoog mijn moeder iets van erbarmen te tonen. Zou ik als kind barmhartig zijn geweest?

‘Nee,’ zei ik.

Als kind had ik gebeden. Ik las in de Bijbel en hield een dagboek bij met brieven aan God. Ik was een paranoïde schrijver, dus ik had een codenaam bedacht voor iedereen in mijn omgeving van wie ik hoopte dat God hem of haar zou straffen.

Als ik dat dagboek lees, is me duidelijk dat ik een echte ‘Zondaars in de handen van een vertoornde God’-christen was, dat ik geloofde in de verlossende werking van straf. *‘Mij komt de wraak toe en de vergelding tegen de tijd dat hun voet zal wankelen, want de dag van hun verderf is nabij, snel komt nader wat over hen is beschikt.’*

De codenaam die ik mijn moeder gaf was De Zwarte Mamba, omdat we op school net over slangen hadden geleerd. Onze juf had ons die dag een film laten zien met een twee meter lange slang, die eruitzag als een slanke vrouw in een strakke leren jurk, en die al kronkelend door de Sahara achter een boseekhoortje aan zat.

De avond nadat we over slangen hadden geleerd, schreef ik in mijn dagboek:

*Lieve God,
De Zwarte Mamba doet de laatste tijd heel gemeen tegen me.
Gisteren zei ze dat er nooit iemand met me wil trouwen als ik
mijn kamer niet opruim.*

Mijn broer Nana had als codenaam Buzz. Ik weet niet meer waarom. In de eerste paar jaar dat ik een dagboek bijhield, was Buzz mijn held:

*Lieve God,
Buzz is vandaag achter de ijscowagen aangerend. Hij heeft
een firecracker-waterijsje voor zichzelf gekocht en een Flint-
stones-pushpop voor mij.*

Of:

*Lieve God,
Vandaag met gym wilde niet een van de andere kinderen met
mij de driebenige race doen omdat ze vinden dat ik te klein
ben, maar toen kwam Buzz en hij zei dat hij het zou doen! En
zal ik u eens wat vertellen? We hebben gewonnen en ik kreeg
een beker.*

Soms vond ik hem vervelend, maar in die tijd waren de stomme dingen die hij deed onbeduidend, triviaal.

*Lieve God,
Buzz komt steeds zonder kloppen mijn kamer binnen! Ik kan
hem niet uitstaan!*

Maar na een paar jaar namen mijn smeebeden om goddelijk ingrijpen een heel andere vorm aan.

Lieve God,

Toen Buzz gisteravond thuiskwam begon hij te schreeuwen tegen DZM en ik hoorde haar huilen, dus ben ik naar beneden gegaan om te kijken of alles goed was, terwijl ik eigenlijk in bed had moeten liggen. (Het spijt me.) Ze zei dat hij stil moest zijn omdat ik anders wakker zou worden, maar toen pakte hij de tv en gooide die op de grond aan stukken en sloeg een gat in de muur en zijn hand zat onder het bloed en DZM begon te huilen en ze keek op en zag mij staan en toen ging ik snel terug naar mijn kamer terwijl Buzz schreeuwde sode-mieter op vuile teef. (Wat is een teef?)

Ik was tien toen ik dat in mijn dagboek schreef. Ik was slim genoeg om de codenamen te gebruiken en de nieuwe woorden te noteren, maar niet slim genoeg om te bedenken dat iedereen die kon lezen mijn code natuurlijk gemakkelijk kon kraken. Ik verstopte het dagboek onder mijn matras, maar omdat mijn moeder zo iemand is die ook schoonmaakt onder de matras, kan het haast niet anders of ze heeft het op zeker moment gevonden. Al heeft ze er nooit iets over gezegd. Na die scène met de kapotte televisie was mijn moeder naar mijn kamer gestoven en had de deur op slot gedaan terwijl Nana beneden tekeerging. Ze trok me dicht tegen zich aan en drukte ons allebei op onze knieën achter het bed, terwijl ze in het Twi begon te bidden.

Awurade, bɔ me ba barima ho ban. Awurade, bɔ me ba barima ho ban. Heer, bescherm mijn zoon. Heer, bescherm mijn zoon.

‘Je zou moeten bidden,’ zei mijn moeder nu, terwijl ze de koko pakte. Ik keek toe terwijl ze twee happen nam en de kom weer op het nachtkastje zette.

‘Lekker?’ vroeg ik.

Ze haalde haar schouders op, keerde me weer eens haar rug toe.

Ik ging naar het lab. Han was er niet, dus de temperatuur was draaglijk. Ik hing mijn jas over de rugleuning van een stoel, maakte me klaar en pakte toen een paar van mijn muizen om ze voor te bereiden op de operatie. Ik schoor de vacht van de bovenkant van hun kop tot ik hun schedel zag. Voorzichtig boorde ik een gaatje in de schedel en veegde het bloed weg, tot ik bij het heldere rood van de hersenen kwam, terwijl ondertussen de borstkas van het verdoofde knaagdier als vanzelf uitzette en weer inzakte op de onbewuste ademhaling.

Hoewel ik dit al talloze keren eerder had gedaan, benam de aanblik van hersenen me nog altijd de adem. De wetenschap dat zelfs als ik dit ene orgaantje in deze piepkleine muis zou weten te doorgronden, die kennis me nog lang niet alles zou vertellen over de volledige complexiteit van het vergelijkbare orgaan in mijn eigen hoofd. En toch moest ik proberen dit te doorgronden, het beperkte begrip zien te extrapoleren om het te kunnen toepassen op diegenen onder ons die de soort *Homo sapiens* vormen, het meest complexe dier van allemaal, het enige dier dat meent te zijn verheven boven zijn eigen koninkrijk, zoals een bioloogieleraar op de middelbare school het ooit had verwoord. Die overtuiging, het idee verheven te zijn, was vervat in dit orgaan. Oneindig, onkenbaar, sensibel, misschien zelfs magisch. Ik had de pinksterkerk van mijn jeugd ingeruild voor dit nieuwe geloof, deze nieuwe queeste, in de wetenschap dat ik het nooit helemaal zou doorgronden.

Ik zat in het vijfde jaar van mijn promotietraject neurowetenschap aan de Stanford University School of Medicine. Ik deed onderzoek naar de neurale circuits die betrokken zijn bij

beloningzoekend gedrag. Ooit, tijdens het eerste jaar van mijn promotietraject, was ik uit geweest met een jongen die het duidelijk doodsaai had gevonden toen ik hem probeerde uit te leggen wat ik deed. Hij had me mee uit eten genomen, bij Tofu House in Palo Alto, en terwijl ik hem zag worstelen met zijn stokjes, waarbij hij meerdere stukjes bulgogi in het servet op zijn schoot liet vallen, had ik honderduit verteld over de mediale prefrontale cortex, de nucleus accumbens, multifoton-microscopie met calciumionen.

‘We weten dat de mediale prefrontale cortex een belangrijke rol speelt bij het onderdrukken van beloningzoekend gedrag, het probleem is alleen dat we nog maar zo weinig weten van de neurale circuits die dat mogelijk maken.’

Ik had hem leren kennen via OkCupid. Hij had vlasblond haar en een huid die er steevast uitzag alsof hij te lang in de zon had gezeten. Hij leek wel zo’n surfer uit Zuid-Californië. In de tijd dat we berichtjes over en weer stuurden, vroeg ik me voortdurend af of ik de eerste zwarte vrouw was met wie hij iets had, of hij nu weer iets kon afvinken van het lijstje met nieuwe en exotische dingen die hij wilde proberen, zoals het Koreaanse eten dat voor onze neus stond en waar hij zijn belangstelling alweer voor leek te zijn verloren.

‘Huh,’ zei hij. ‘Klinkt interessant.’

Misschien had hij iets anders verwacht. Van de achten-twintig mensen in mijn lab waren er maar vijf vrouw, en aan de hele medische faculteit waren er maar drie zwarte promovendi, van wie ik er een was. Ik had de Surfer verteld dat ik promotieonderzoek deed, maar ik had er niet bij verteld waarin, uit angst hem af te schrikken. Neurowetenschappers dragen het stempel slim maar bepaald niet sexy. Tel daarbij op dat ik zwart ben, en misschien was het allemaal net even te apart

voor hem. Ik heb nooit meer iets van hem gehoord.

Vanaf dat moment zei ik tijdens dates dat mijn werk erin bestond muizen verslaafd te maken aan cocaïne, om het ze vervolgens weer af te nemen.

Vrijwel allemaal stelden ze dezelfde vraag: ‘Dus je hebt gewoon een hele voorraad cocaïne?’ Ik vertelde er nooit bij dat we van cocaïne waren overgestapt op Ensure. Daar viel makkelijker aan te komen en het is verslavend genoeg voor muizen. Ik vond het een kick om iets opwindends, iets heimelijks, te kunnen vertellen aan die mannen, met wie ik in de meeste gevallen één keer naar bed zou gaan om ze daarna nooit meer te zien. Het gaf me een gevoel van macht om hun naam op het schermje van mijn telefoon te zien verschijnen, uren, dagen, weken nadat ze me naakt hadden gezien, nadat ze hun nagels in mijn rug hadden gedrukt, soms tot bloedens aan toe. Ik vond het fijn om die plekken te voelen schrijnen terwijl ik hun berichtjes las. Ik had het idee dat ik ze op die manier kon vasthouden, enkel als een naam op het schermje van mijn telefoon, maar na een tijdje hielden ze op met bellen, pakten hun leven weer op, en dan voelde ik me machtig in hun zwijgen. In ieder geval een tijdje. Ik was niet gewend aan macht binnen een relatie, macht binnen seks. Op school had niemand me ooit mee uit gevraagd. Echt niemand. Ik was niet cool genoeg, niet wit genoeg, niet genoeg. Aan het begin van mijn studie was ik verlegen geweest, had me geen houding weten te geven, had nog niet de huid afgeworpen van een geloof dat me had ingeprent dat ik mezelf moest bewaren voor het huwelijk, dat me angst had ingeboezemd voor mannen en voor mijn eigen lichaam. *‘Elke andere zonde, die een mens doet, gaat buiten zijn eigen lichaam om. Maar door hoererij bezondigt men zich aan zijn eigen lichaam.’*

‘Ik ben mooi, toch?’ had ik een keer aan mijn moeder ge-

vraagd. We stonden voor een spiegel, waar zij zich opmaakte voordat ze naar haar werk ging. Ik weet niet meer hoe oud ik was, alleen dat ik nog geen make-up mocht gebruiken. Dat kon ik alleen stiekem doen, als mijn moeder niet in de buurt was, maar dat was niet zo heel moeilijk. Mijn moeder was altijd aan het werk. Ze was nooit thuis.

‘Wat is dat nou voor vraag?’ zei ze. Ze greep me bij mijn arm en trok me dicht naar de spiegel. ‘Kijk,’ zei ze, en eerst dacht ik dat ze boos was. Ik probeerde weg te kijken, maar telkens wanneer mijn blik afdwaalde, gaf mijn moeder een ruk aan mijn arm om me bij de les te houden. Ze rukte zo vaak aan mijn arm dat ik bang was dat hij uit de kom zou schieten.

‘Kijk wat God heeft gemaakt. Kijk wat ik heb gemaakt,’ zei ze in het Twi.

We keken heel lang naar onszelf in de spiegel. Een minuut. Twee minuten. We bleven net zo lang kijken totdat mijn moeders wekkers ging, de wekker die haar eraan herinnerde dat het tijd was om van haar ene baan naar de andere te gaan. Ze stiftte haar lippen, drukte een kus op haar spiegelbeeld en weg was ze. Nadat ze was vertrokken bleef ik nog heel lang naar mezelf staan kijken, kuste toen ook mijn eigen spiegelbeeld.

Ik sloeg mijn muizen gade terwijl ze weer wat tot leven kwamen, nog wat groggy van de verdoving en suffig van de pijnstillers die ik ze had gegeven. Ik had een virus geïnjecteerd in de nucleus accumbens en ik had een lens in hun hersenen geïmplantieerd zodat ik tijdens mijn experimenten de neuronen kon zien vuren. Ik vroeg me soms af of ze het voelden, dat extra gewicht dat ze op hun kop dragen, maar dergelijke gedachten probeerde ik niet toe te laten, ik probeerde de muizen niet te vermenschlijken, uit angst dat ik mijn werk dan moeilijker zou

kunnen doen. Ik maakte mijn werkplek schoon en ging naar mijn kamer in de hoop wat te schrijven. Ik moest eigenlijk aan een artikel werken, waarschijnlijk het laatste artikel voor mijn promotie. Het lastigste deel, het verwerken van de gegevens, kostte me gewoonlijk maar iets van een week of twee, maar ik had zitten lummelen, had het voor me uit geschoven. Ik had mijn experimenten keer op keer herhaald, tot ik er bijna niet meer mee kon ophouden, tot alleen al de gedachte aan schrijven, aan promoveren, me onrealistisch voorkwam. Ik had een soort vermaning op de muur boven mijn bureau geplakt, bij wijze van schop onder mijn kont. ELKE DAG TWINTIG MINUTEN SCHRIJVEN WANT ANDERS. *Anders wat?* vroeg ik me af. Het was duidelijk een loos dreigement. Na twintig minuten duimendraaien haalde ik een dagboekantekening tevoorschijn van jaren eerder, die ik ergens onder in mijn bureau bewaarde voor de dagen dat mijn werk me frustreerde, dat ik me somber en eenzaam, nutteloos en wanhopig voelde. Of voor de dagen dat ik zou willen dat ik een baan had die meer opleverde dan de beurs van zeventienduizend dollar waar ik het in deze dure universiteitsstad een heel collegejaar mee moest zien uit te zingen.

Lieve God,

Buzz gaat naar het schoolbal en hij heeft een pak aan! Het is marineblauw met een roze das en een roze pochet. DZM heeft het pak speciaal moeten bestellen omdat Buzz zo lang is dat ze in de winkel niets hadden wat paste. We hebben de hele middag foto's van hem gemaakt en waren de hele tijd aan het lachen en knuffelen en DZM moest huilen en zei steeds: 'Wat ben je toch mooi.' En toen kwam de limo om Buzz op te halen zodat hij zijn meisje kon ophalen en hij stak zijn hoofd door

het open dak en zwaaide naar ons. Hij zag er heel gewoon uit. God, laat hem alstublieft altijd zo blijven.

Mijn broer overleed drie maanden later aan een overdosis heroïne.